

Alicja Bobek i Justyna Salamońska

„Wyształciuchy” i „Mariany”. Polscy migranci w Irlandii ze szczególnym uwzględnieniem Dublina

Wstęp

Irlandia była jednym z trzech (obok Wielkiej Brytanii i Szwecji) krajów Unii Europejskiej, które w maju 2004 roku otworzyły swój rynek pracy dla nowych krajów członkowskich. Po wielu dekadach nasilonej emigracji, spowodowanej złą sytuacją ekonomiczną oraz wysoką stopą bezrobocia, w drugiej połowie lat 90-tych ubiegłego wieku dzięki intensywnemu rozwojowi gospodarki Irlandia stała się atrakcyjnym punktem docelowym dla migrantów z całego świata. Obecnie przynajmniej co dziesiąta osoba zamieszkująca Irlandię urodziła się poza jej granicami. Drugą z najliczniejszych społeczności etnicznych w tym kraju są obywatele Polski, z których większość przyjechała tam właśnie po 1 maja 2004 roku.

Warto zauważyć, że obecna zarówno w życiu publicznym jak i naukowym debata na temat mobilności zarobkowej Polaków po roku 2004 wydaje się koncentrować na tych migrantach, którzy w krajach przyjmujących podejmują pracę w zawodach nie wymagających kwalifikacji. Poniższy artykuł skupia się z kolei na tych Polakach, którzy w Irlandii podejmują zatrudnienie w charakterze mniej lub bardziej zgodnym ze swoimi kwalifikacjami w zawodach o wyższym statusie społecznym.

Użyte na potrzeby tej analizy dane zebrane zostały w okresie wiosna 2007 – lato 2008 roku. Analiza zawierała elementy teorii ugruntowanej (*grounded theory approach*), której głównym założeniem jest symultaniczność tworzenia hipotez i zbierania danych (Strauss i Corbin, 1998).

W celu uzyskania wszechstronnego opisu zjawisk zastosowano kombinację trzech technik: wywiadów pogłębionych, obserwacji uczestniczącej oraz analizy treści. Wywiady przeprowadzono w ramach projektu badawczego „Migrant Careers and Aspirations”.¹ Kluczowym elementem tego projektu jest panelowe badanie jakościowe. Składa się ono z półustrukturyzowanych wywiadów pogłębionych z relatywnie małą grupą polskich migrantów.

¹ „Migrant Careers and Aspirations” to jeden z sześciu projektów Trinity Immigration Initiative, Trinity College Dublin. Grupa badaczy pracujących przy projekcie obejmuje Jamesa Wickhama (*Principal Investigator*), Elaine Moriarty, Torbena Kringsa, Alicję Bobek i Justynę Salamońską.

Wywiady z Polakami mieszkającymi i pracującymi w Dublinie pozwoliły na poznanie indywidualnych motywacji leżących u podstaw decyzji migracyjnych, życia w Irlandii oraz relacji z polską społecznością etniczną i społeczeństwem przyjmującym. Informacje zebrane drogą wywiadów uzupełnione zostały o dane zebrane w trakcie jawnej obserwacji uczestniczącej. Komplementarność tej metody polega na możliwości zaobserwowania tych faktów społecznych i zjawisk, które nie były dostrzegane przez respondentów, bądź celowo nie zostały przez nich wspomniane w trakcie wywiadów (Sarantakos, 2005).

W związku z tym, iż aktywność badanej grupy odbywa się także na forach internetowych, skupiających Polaków w Irlandii, również dyskusje toczące się tam są przedmiotem analizy. Internet jest medium często i chętnie używanym przez badaną grupę migrantów. Zastosowano zatem metodę analizy treści dokumentów wirtualnych, w tym przypadku były to dyskusje toczące się na forach internetowych (ze szczególnym uwzględnieniem forum na stronie www.gazeta.ie).

Dla potrzeb analizy zastosowano celowy dobór próby (*purposive sampling*), gdzie dobór respondentów ma bezpośrednie odniesienie do pytań badawczych (Bryman, 2008). Osoby badane to migranci z przynajmniej średnim wykształceniem, zatrudnieni w kapitałochłonnym sektorze rynku pracy. W większości przypadków badani przyjechali do Irlandii po 1 maja 2004 roku.

Przedstawiona poniżej analiza umieszczona jest w szerszym kontekście historycznym i teoretycznym. Dodatkowo, celem uzyskania pełniejszego obrazu sytuacji Polaków w Irlandii w artykule zaprezentowano wybrane dane statystyczne. Centralnym punktem artykułu jest prezentacja wstępnych wyników badań, w tym analiza autodefinicji polskich emigrantów w Irlandii oraz refleksje wokół wspólnoty etnicznej i wspólnoty społecznej. W tym kontekście jednym z najważniejszych pytań, jest to o zasadność mówienia o polskiej społeczności w Irlandii jako o homogenicznej całości.

Polskie migracje po 1989 roku

Okres transformacji systemowej zapoczątkowanej w 1989 roku przyniósł pewne zmiany we wzorach migracyjnych Polaków. Stopniowo liberalizowana polityka paszportowa oraz zawierane przez Polskę umowy o ruchu bezwizowym w celach turystycznych to niektóre z czynników, które likwidowały bariery dla migracji Polaków (por. Kaczmarczyk, 2005). Lata 90-te to czas migracji Polaków między innymi do Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Kanady i Wielkiej Brytanii. Warto jednak zauważyć, iż kraje te istniały na mapie polskich migracji już wcześniej.

Koryś (2003) analizując migracje z Polski przed przystąpieniem do Unii Europejskiej, podkreśla ich zarobkowy charakter. Koryś wyróżnia 3 typy migracji: mobilność niewykwalifikowanych Polaków do pracochłonnego sektora rynku pracy krajów przyjmujących; migracje niewykwalifikowanych pracowników w ramach umów Polski z innymi krajami oraz migracje kadry wykwalifikowanej i wysoko wykwalifikowanej. Okólski (2001) analizując mobilność międzynarodową Polaków zwraca uwagę na nową formę migracji, która została określona jako migracja niepełna. Obecność migrantów w kraju przyjmującym, w przypadku tej formy mobilności, nierzadko ma charakter tymczasowy i półlegalny. Migranci znajdują często pracę w pracochłonnym sektorze dualnego rynku pracy (por. Piore, 1979). Migracja niepełna to w przeważającej mierze strategia wybierana przez tych, którzy najbardziej odczuli skutki transformacji ustrojowej. Często decyzje o migracji i wytypowaniu migranta podejmowane są w takim przypadku w ramach gospodarstwa domowego.

Historia polskich migracji do Irlandii

Do połowy lat 90-tych ubiegłego wieku migracje Polaków do Irlandii były relatywnie mało liczebne w porównaniu z innymi krajami docelowymi. Grabowska (2003: 34) analizuje historie migracji z Polski do Irlandii. Pierwsza fala migracji nastąpiła bezpośrednio po zakończeniu II wojny światowej, kiedy rząd irlandzki ufundował 1 000 stypendiów uniwersyteckich dla obywateli polskich. Faktyczny rozmiar tej fali migracyjnej nie jest jednak znany. Kolejny napływ Polaków do Irlandii miał miejsce we wczesnych latach 80-tych ubiegłego wieku i związany był z emigracją solidarnościową. Wiadomo jednak, iż rozmiary tego napływu nie były znaczące. W drugiej połowie lat 80-tych miała miejsce tzw. „migracja serc”, obejmująca przede wszystkim Polki, które emigrowały w celu poślubienia obywateli irlandzkich. Czwarta fala migracji Polaków do Irlandii rozpoczęła się w roku 1997, w związku z gwałtownym rozwojem gospodarczym w Irlandii i zapotrzebowaniem na napływową siłę roboczą w tym kraju.

Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej radykalnie odmieniło obraz migracji z Polski do Irlandii. Wraz z otwarciem swojego rynku pracy dla migrantów z nowych państw członkowskich, Irlandia stała się jednym z krajów najczęściej wybieranych przez migrantów z Polski (por. np. Mioduszevska, 2008). Warto podkreślić, że prawie 90% Polaków mieszkających w Irlandii przyjechało do tego kraju w roku 2004 lub później (CSO, 2008). W związku z tym, iż w przeszłości nie napływały liczniejsze fale migracyjne z Polski do Irlandii, sytuacja Polaków w tym kraju jest w pewien sposób specyficzna. W odróżnieniu

od sytuacji w wielu innych państwach europejskich, społeczność polska w Irlandii przed 2004 rokiem była nieliczna, nie funkcjonowały również znaczące sieci migracyjne. Poniższa analiza dostępnych danych statystycznych pozwoli odpowiedzieć na pytanie o liczbę i charakterystyki emigrantów z Polski mieszkających i pracujących w Irlandii.

Dane statystyczne

Głównym źródłem informacji na temat liczby Polaków w Irlandii są dane pochodzące z Narodowego Spisu Powszechnego, przeprowadzonego przez irlandzkie *Central Statistics Office* (CSO) w 2006 roku. Według tego źródła w 2006 roku w Irlandii mieszkało 63 276 Polaków (CSO, 2008). Oznacza to, że Polacy byli drugą co do wielkości społecznością migrancką w Irlandii (po Brytyjczykach). Powszechnie uważa się jednak, że liczby przedstawione przez Narodowy Spis Powszechny mogą być niedoszacowane (por. Grabowska, 2007).

Cennym źródłem informacji na temat dynamiki migracji Polaków do Irlandii są statystyki stworzone na podstawie ilości numerów *Personal Public Service (PPS)*² przyznanych Polakom w Irlandii od maja 2004 roku. Od momentu wstąpienia przez Polskę do Unii Europejskiej do czerwca 2008 roku numery *PPS* zostały wydane niemal 287 tysiącom Polaków (źródło: Department of Social and Family Affairs; por. Wykres 1 w Aneksie).

W świetle tych danych można zaobserwować dynamikę napływu Polaków do Irlandii. Natężenie migracji zmienia się w zależności od sezonu. Nasilenie napływu Polaków do Irlandii następuje w miesiącach letnich, co związane jest najprawdopodobniej z przyjazdami studentów w celu znalezienia wakacyjnej pracy. Warto odnotować, iż w pierwszej połowie 2008 roku napływ nowych migrantów z Polski do Irlandii był o 40% mniejszy niż w pierwszej połowie 2007 roku, co świadczy o zmniejszeniu strumienia migracyjnego z Polski.

Ilość numerów *PPS* przyznanych Polakom w omawianym okresie dostarcza informacji na temat napływu migrantów do Irlandii. Nie wiadomo jednak ilu z zarejestrowanych Polaków faktycznie wciąż znajduje się w Irlandii. Przybliżone dane na ten temat można uzyskać porównując liczbę numerów *PPS* przyznanych Polakom w każdym kolejnym roku kalendarzowym z liczbą Polaków rzeczywiście aktywnych na rynku pracy.³

² *Personal Public Service Number* to indywidualny numer ewidencyjny, ekwiwalent polskich numerów NIP i PESEL.

³ 84 % Polaków w Irlandii jest aktywnych na rynku pracy (CSO, 2008).

Okazuje się, iż wśród migrantów z nowych państw członkowskich ⁴, blisko dwie trzecie z tych, którzy przyjechali w 2004 roku, było wciąż aktywnych na irlandzkim rynku pracy w roku 2006 (CSO, 2007). Dane dla 2007 ani 2008 roku nie są jeszcze znane.

W świetle danych z Narodowego Spisu Powszechnego 2006, Polacy mieszkający w Irlandii to w przeważającej mierze ludzie młodzi. Większość (86%) znajduje się w kategorii wiekowej od 15 do 44 lat (CSO, 2007a). Polscy migranci w Irlandii są też stosunkowo dobrze wykształceni, ponad dwie trzecie z nich ma przynajmniej średnie wykształcenie (*upper secondary education*) (CSO, 2007b).⁵

Bardzo wysoki odsetek Polaków aktywnych na irlandzkim rynku pracy (84%) (CSO, 2008) wskazuje na ekonomiczny charakter migracji. Sektory gospodarki najliczniej skupiające Polaków w Irlandii to budownictwo, przemysł, handel detaliczny i hurtowy oraz hotele i restauracje (CSO, 2008). Fakt ten można rozpatrywać z punktu widzenia dualnej teorii rynku pracy (Piore, 1979). Wydawać się może, że praca w powyższych sektorach to w przeważającej mierze praca w obrębie pracochłonnego sektora rynku pracy, nie wymagająca wysokich kwalifikacji. Często ze względu na niższy poziom płac w pracochłonnym sektorze rynku pracy, pracodawcy mają trudności z obsadzeniem wakatów, korzystając wyłącznie z rodzimej siły roboczej. Migranci natomiast mogą przyjąć zatrudnienie w wymienionych sektorach ze względu na relatywnie wysokie płace w porównaniu z krajem wysyłającym (np. Matthews i Ruhs, 2007). Oprócz tego zatrudnienie w pracochłonnym sektorze rynku pracy często wiąże się z niższym statusem społecznym, dlatego też jest ono potencjalnie mniej atrakcyjne dla rodzimej siły roboczej. W przypadku migrantów sytuacja ta może być odmienna: jeżeli ich migracja ma charakter zarobkowy, a punktem odniesienia jest raczej kraj wysyłający niż przyjmujący. Można przyjąć, iż sytuację migrantów cechuje umiejscowienie „poza” strukturą kraju przyjmującego (Piore, 1979). W świetle danych z Narodowego Spisu Powszechnego na temat polskich migrantów w Irlandii można założyć, że istnieje szeroki obszar wykonywanej przez nich niewykwalifikowanej pracy oraz potencjalny *brain waste*, czyli sytuacja, w której migranci pracują poniżej swoich kwalifikacji (por. również Grabowska-Lusińska, 2007).

Warto jednak podkreślić, że otwarcie irlandzkiego rynku pracy dla Polaków w maju 2004 roku jednocześnie otworzyło wiele możliwości zatrudnienia dla osób posiadających wykształcenie i znających język angielski. Irlandzki sukces gospodarczy nastąpił

⁴ Dane opublikowane przez CSO (2007) odnoszą się do zbiorczej kategorii migrantów z 10 nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej.

⁵ W tym przypadku dane odnoszą się do tych respondentów, których miejscem urodzenia jest Polska.

w relatywnie krótkim okresie, co spowodowało, iż tamtejszy system edukacji nie nadażył z kształceniem wystarczającej ilości specjalistów, takich jak inżynierowie architektki, informatycy, finansisci i inni. Expert Group on Future Skills Needs oraz Forfás w raporcie *Skills needs in the Irish economy: The role of migration* (2005) wskazują sektory, w których występowały braki kadrowe (*skills shortages*). Niedobory wykwalifikowanej kadry były szczególnie dotkliwe w prężnie rozwijających się sektorach, między innymi budowlanym (obejmującym również inżynierów), finansowym oraz informatycznym. Część polskich migrantów wypełniła wakaty w kapitałochłonnym sektorze irlandzkiego rynku pracy. Dane ze wspomnianego wcześniej Narodowego Spisu Powszechnego wskazują, że prawie jedna trzecia (32%) Polaków pracujących w Irlandii zalicza się do jednej z 4 grup społeczno-ekonomicznych, obejmujących stanowiska umysłowe (pracodawcy i kadra kierownicza, stanowiska specjalistyczne wyższego i niższego szczebla oraz pracownicy umysłowi) (CSO, 2008).

Kilka uwag teoretycznych.

Ze względu na złożony charakter zjawiska, jakim jest mobilność międzynarodowa, na gruncie nauk społecznych wypracowanych zostało wiele podejść teoretycznych analizujących migracje na różnych płaszczyznach i pod wieloma aspektami. Nie istnieje jedna teoria migracji, która byłaby akceptowana przez ogół przedstawicieli nauk społecznych (Massey, 1998).

Część koncepcji teoretycznych podejmuje pytanie o przyczyny przepływu jednostek pomiędzy danymi krajami. Najbardziej klasycznym przykładem modelu na poziomie makrospołecznym jest model czynników wypychających i przyciągających (model *push-pull*, Lee 1966). Przykładem szeroko stosowanej teorii na poziomie mikro-społecznym jest koncepcja proponowana przez Nową Ekonomię Migracji Pracowniczych (*New Economics of Labour Migration*), według której decyzja o podjęciu międzynarodowej mobilności zarobkowej jest spowodowana poczuciem relatywnej deprivacji, zaś jednostką decyzyjną bardzo często jest rodzina delegująca jednego ze swoich członków do migracji (por. Stark i Bloom, 1985).

Istnieje także szeroki wachlarz podejść teoretycznych, opisujących i analizujących płynące strumienie migracyjne oraz mechanizmy ich działania. Przykładem takich podejść są między innymi teoria sieci migracyjnych lub koncepcja przestrzeni transnarodowych. W tym przypadku modele teoretyczne są próbą odpowiedzi nie tylko na pytanie o powód podjęcia decyzji o migracji, ale o to, w jaki sposób strumienie migracyjne ewoluują wraz z upływem czasu.

Wpływ na decyzję o podjęciu międzynarodowej mobilności zarobkowej oraz na wybór kraju docelowego mają najczęściej obiektywne czynniki ekonomiczne, takie jak niższy poziom bezrobocia i wyższe płace w kraju przyjmującym. Istotną rolę mogą jednak pełnić również inne czynniki, między innymi funkcjonowanie sieci interpersonalnych powiązań pomiędzy potencjalnymi migrantami i migrantami przebywającymi w potencjalnych krajach docelowych. W takich przypadkach mówi się najczęściej o migracjach łańcuchowych i sieciach migracyjnych. Przez sieć migracyjną rozumiany jest tu: „Zestaw interpersonalnych powiązań, które poprzez więzy rodzinne, przyjacielskie i wspólnoty pochodzenia łączą migrantów, byłych migrantów i nie-migrantów w kraju wysyłającym i przyjmującym” (Massey, 1993:18). Są one istotne zarówno z punktu widzenia podjęcia decyzji o migracji jak i samego przebiegu procesu, jakim jest przepływ jednostek pomiędzy krajami na przestrzeni czasu. Sieci migracyjne chronią migrantów przed potencjalnymi zagrożeniami w kraju docelowym oraz ryzykiem związanym z migracją. Z drugiej strony mogą one jednak izolować migrantów od społeczeństwa przyjmującego oraz wywierać nacisk na podtrzymywanie więzi ze społecznością w kraju wysyłającym (Gurak, Cases: 1982).

Nieodłącznym elementem sieci migracyjnych jest akumulowany przez nie kapitał społeczny. Poprzez uczestniczenie w sieciach społecznych jednostki zdobywają dostęp do kapitału społecznego, który następnie może być przekształcony w inne formy kapitału (np. finansowy), pomocne w utrzymaniu danej pozycji społecznej (Bourdieu, 1992; Coleman, 1990). Kapitał społeczny jest tu rozumiany jako: „Zbiór wszystkich zasobów, rzeczywistych i potencjalnych, posiadanych przez daną jednostkę lub grupę, wynikających z uczestniczenia w sieci mniej lub bardziej zinstytucjonalizowanych relacji, które są wzajemnie rozpoznawane i uznawane” (Bourdieu, 1986: 124-125, tłum. aut.).

Jak pokazuje Putnam (1994), który dodatkowo włącza do koncepcji kapitału społecznego takie elementy jak normy i zaufanie społeczne, kapitał społeczny może mieć dwojaki charakter. Po pierwsze, kapitał społeczny może cementować powiązania pomiędzy członkami danej grupy i w takim wypadku mamy do czynienia z kapitałem społecznym typu *bonding*. Po drugie, może on podtrzymywać połączenia pomiędzy członkami danej grupy i otoczeniem zewnętrznym – w tym przypadku jest to kapitał społeczny w formie *bridging*.

Istnienie silnych sieci migracyjnych w ramach danej grupy etnicznej często wiąże się również ze zjawiskiem, które Breton (1964) nazywa kompletnością instytucjonalną. Według niego kompletność instytucjonalna to swoiste kontinuum. Maksimum kompletności instytucjonalnej następuje, gdy „społeczność etniczna jest w stanie zapewnić wszystkie

usługi, jakie są wymagane przez jej członków” (Breton, 1964: 194, tłum. aut.). W każdej społeczności etnicznej mamy do czynienia z nieformalnymi sieciami powiązań łączących imigrantów oraz imigrantów i osoby pozostające w kraju wysyłającym. Z reguły na początku formowania się społeczności etnicznej w danym kraju dominują właśnie te nieformalne sieci, które z biegiem czasu przekształcają się w sieci o bardziej formalnym charakterze w ramach tworzenia przez społeczność etniczną rozmaitych instytucji i organizacji. Jednym z modelowych przykładów kompletności instytucjonalnej są polskie dzielnice etniczne w Stanach Zjednoczonych, które powstawały wraz z napływem Polaków do tego kraju, a ich początki datować można na drugą połowę XIX wieku. Dzielnice te powstawały i koncentrowały się najczęściej wokół polskiej parafii lokalnej. (Babinski, 2002)

Polska społeczność etniczna w Irlandii?

Jak wspomniano w poprzedniej części artykułu, masowy napływ Polaków do Irlandii jest zjawiskiem względnie nowym. Większość dublińskiej Polonii to przedstawiciele pierwszej generacji migrantów, którzy nie natrafiali na znaczące i utrwalone struktury polonijne, co więcej, sami je współtworzyli. Większość polonijnej infrastruktury powstała tu po maju 2004. Powstające instytucje mają przy tym dwojaką formę. Po pierwsze, są to instytucje opierające się na bezpośrednich interakcjach, dotyczy to na przykład kościoła, czy organizacji kulturalno-informacyjnych. Po drugie, zaobserwować można rozbudowaną aktywność migrantów w Internecie, której rezultatem było powstanie licznych portali i forów internetowych, skierowanych do polskich migrantów w Irlandii i przez nich współtworzonych. Warto również podkreślić, iż w przypadku tej społeczności Internet pełni nie tylko funkcje informacyjną czy rozrywkową, ale również opiniotwórczą (szczególnie istotną rolę pełnią tu fora internetowe). Służy również do tworzenia nowych sieci powiązań pomiędzy migrantami, a kontakty nawiązane w Internecie często przekształcają się w relacje w świecie rzeczywistym. Nie jest to sytuacja wyjątkowa: jak pokazują badania, współcześnie Internet jest używany przez społeczności migranckie nie tylko do podtrzymywania kontaktów z osobami przebywającymi w kraju wysyłającym, ale również do kreowania nowych powiązań i sieci społecznych pomiędzy migrantami w kraju osiedlenia (por. Hiller i Franz, 2001).

Ponieważ zdecydowana większość Polaków przebywających w Irlandii to przedstawiciele pierwszego pokolenia migrantów, zewnętrzne granice tej społeczności etnicznej są stosunkowo łatwe do wyznaczenia. Większość koncepcji opisujących społeczności etniczne podkreśla fakt, iż przedstawiciele takowych społeczności mają

najczęściej wspólne pochodzenie, wspólne elementy kulturowe, oraz wchodzą we wzajemne interakcje (Barth, 1996; Jenkins, 2008; Schermerhorn, 1978; Sword, 1996). Należy jednak podkreślić różnice pomiędzy grupami etnicznymi a kategoriami etnicznymi. Fakt bycia członkiem grupy etnicznej łączy się ze świadomością bycia elementem grupy. Świadomość ta nie jest natomiast elementem koniecznym do tego, by jednostka została skategoryzowana jako przedstawiciel danej społeczności etnicznej (Jenkins, 2008).

To że granice polskiej społeczności etnicznej jako kategorii są stosunkowo łatwe do wyznaczenia, nie musi jednak świadczyć o tym, iż społeczność ta jest wewnętrznie homogeniczna. Jak pokazują opracowania dotyczące polskiej diaspory w innych krajach, podziały na „my” i „oni” występują także w ramach samej Polonii. W takich krajach jak Stany Zjednoczone czy Wielka Brytania, podziały te opierały bądź opierają się na rozróżnieniu na „starą” i „nową” emigrację (Garapich, 2006; Ermans, 1995). W przypadku Polonii londyńskiej wyznacznikiem tego podziału są różnice międzygeneracyjne pomiędzy przedstawicielami Emigracji Niepodległościowej a najnowszymi migrantami zarobkowymi (Garapich, 2005). Ze względu na brak liczebnie znaczących, tworzonych przez „starą” emigrację struktur polonijnych w Irlandii, ten tradycyjny podział nie wystąpił. Brak wyraźnego odnośnika w postaci „starej” emigracji sprawił natomiast, iż w tworzeniu się dychotomii „my” - „nie my” znaczącą rolę odgrywa nie przynależność do konkretnej fali migracyjnej, ale kapitał kulturowy. Za kluczowe elementy tego podziału można przyjąć takie atrybuty jak styl życia, wykształcenie, znajomość języka angielskiego, światopogląd, oraz, do pewnego stopnia, charakter zatrudnienia.

Kategorie „wykształciuchów” i „Marianów”, na których opiera się poniższa analiza, są terminami używanymi przez tych migrantów, którzy zaliczyliby siebie do pierwszej grupy. Termin „Marian” przybiera w tym przypadku zabarwienie pejoratywne, „wykształciuch” natomiast odnosi się do terminu, który co prawda obecny jest w polskim dyskursie publicznym, ale w tym przypadku jest używany przez samych migrantów dla ironicznego określenia siebie i można go rozpatrywać z perspektywy *emic*. Obydwa terminy spotkać można zarówno w artykułach prasowych, jak i na wspomnianych wcześniej forach internetowych.

„Wykształciuchy” i „Mariany”

W kwietniu 2007 jeden z najbardziej znanych polskich internautów w Irlandii o nicku „Obywatel” zacytował na łamach forum strony www.gazeta.ie artykuł opublikowany

w „Polskim Heraldzie” o tytule „Marian leci do domu”.⁶ Autorka owego artykułu ironicznie opisała sposób zachowania grupki Polaków na lotnisku w Dublinie. Od tamtej pory kategoria „Marian” zaczęła być powszechnie używana dla pejoratywnego określenia tej grupy polskich migrantów w Irlandii, której główną charakterystyką jest styl życia mający na celu akumulację jak największej ilości kapitału finansowego, służącego późniejszej konsumpcji w Polsce. Stereotypowy obraz „Mariana” używany jest zarówno w konwersacjach na forach internetowych, jak i w codziennych rozmowach tych migrantów, którzy sami siebie zaliczyliby do kategorii „wykształciuchów”. Kategorię „Marianów” można rozpatrywać z punktu widzenia przedstawionego wcześniej modelu dualnego rynku pracy. Znajdując się niejako „poza” strukturą społeczeństwa przyjmującego, migranci ci są skłonni podejmować zatrudnienie w pracochłonnym sektorze rynku pracy, ponieważ w ich przypadku istotny jest status społeczny w społeczności wysyłającej. Ten zaś może być podtrzymany lub podnoszony poprzez wspomniany wcześniej kapitał finansowy. Inne cechy „Marianów” wskazywane przez „wykształciuchów” to między innymi niski poziom wykształcenia, słaba znajomość języka angielskiego oraz światopogląd nacechowany niechęcią zarówno do grupy irlandzkiej, jak i względem innych narodowości.

„Wykształciuchów” natomiast cechuje przede wszystkim duży zasób kapitału kulturowego. Przedstawiciele tej kategorii migrantów mają relatywnie dobre wykształcenie, najczęściej znają język angielski i pracują w zawodach, które mieszczą się w obrębie kapitałochłonnego sektora dualnego rynku pracy. Akumulacja kapitału finansowego nie jest głównym powodem ich pozostawania w Irlandii, a zatrudnienie jest postrzegane nie tylko jako źródło dochodu. Ze względu na relatywnie wysokie płace w przypadku niektórych kategorii prac manualnych (np. w sektorze budowlanym), zarobki w sektorze pracochłonnym mogą być wyższe niż w przypadku zawodów średniego szczebla w kapitałochłonnym sektorze irlandzkiego rynku pracy. Mimo to, jak to miało miejsce w przypadku niektórych naszych respondentów, migranci mogą zrezygnować z lepiej płatnego zatrudnienia w sektorze pracochłonnym na rzecz rozwoju własnej kariery. Świadczyć to może o tym, że dla „wykształciuchów” kluczową rolę w wyborze zatrudnienia wydaje się odgrywać prestiż i chęć poprawy statusu w *społeczności* przyjmującej.⁷ Co prawda w przypadku znacznej części przedstawicieli tej grupy względy finansowe były kluczowe dla podjęcia decyzji o wyjeździe, nie muszą być one jednak już kluczowe dla decyzji o pozostawaniu na emigracji.

⁶ Por. <http://www.gazeta.ie/forum/index.php?showtopic=31417&hl=>

⁷ Podkreślenie słowa „społeczność” jest tutaj kluczowe i ma na celu odróżnienie grupy odniesienia od *społeczeństwa* przyjmującego. Grupą odniesienia w tym przypadku nie musi bowiem być społeczeństwo irlandzkie, ale inni przedstawiciele polskiej grupy etnicznej.

W większości wywiadów respondenci twierdzą, iż głównym, lub jednym z głównych powodów wyjazdu z Polski była zła sytuacja na rynku pracy oraz niskie płace (jako inne powody podawano między innymi naukę języka, podróże i zdobycie nowego doświadczenia). Jednak decyzja o pozostaniu poza Polską uzasadniana jest już często w inny sposób. Jednym z często wymienianych przez migrantów powodów przedłużania pobytu w Irlandii jest określony styl życia. Jest on również jedną z cech charakterystycznych „wykształciuchów”. Charakteryzuje się on między innymi konsumpcją nastawioną na Irlandię i zorientowaną nie tylko na dobra materialne, ale również na kulturę, rozwijanie własnych zainteresowań czy zaangażowanie w działalność społeczną. Warto również podkreślić, iż postawa „wykształciuchów” względem „Marianów” nacechowana jest swoistym stratocentryzmem⁸, przy jednoczesnym niepisanim założeniu, iż „wykształciuchy” znajdują się niejako wyżej na szczeblach drabiny społecznej. Zaobserwować można również swoistą próbę „odcięcia” się od kategorii społecznej, jaką dla „wykształciuchów” stanowią „Mariany”. W tej sytuacji autodefinicja „wykształciuchów” w dużej mierze opiera się na negacji – i zakłada raczej próbę odpowiedzi na pytanie „kim nie jesteśmy?”, niż poszukiwanie cech wspólnych dla przedstawicieli „wykształciuchów”.

Nie znaczy to jednak, że wszystkie osoby, które mogłyby siebie zaliczyć do kategorii „wykształciuchów” bez problemów integrują się ze społeczeństwem przyjmującym. W tym wypadku znaczącą rolę odgrywa kapitał społeczny. Sieci społeczne w ramach własnej grupy etnicznej wydają się być relatywnie dobrze rozwinięte i silne, szczególnie w przypadku polskiej społeczności w Dublinie. Wydaje się, iż o ile forma kapitału społecznego nazywanego przez Putnama *bonding social capital* jest atrybutem wielu polskich imigrantów w Dublinie (zwłaszcza tych, którzy wyemigrowali do tego kraju w ramach migracji łańcuchowych), o tyle kształtowanie się kapitału w formie *bridging* jest dla części migrantów problematyczne. Jak twierdzą niektórzy respondenci, ich kontakty towarzyskie w znacznej mierze ograniczają się do przedstawicieli polskiej grupy etnicznej, zaś kontakty z innymi narodowościami często nie wykraczają poza grunt zawodowy. To z kolei może mieć konsekwencje w postaci nie tylko spowolnionego procesu integracji społecznej czy kulturowej, ale również barier dla rozwoju indywidualnych karier zawodowych polskich migrantów w kraju przyjmującym. Wydaje się jednak, iż ze względu na relatywnie nowy charakter tej fali migracyjnej, jest jeszcze zbyt wcześnie

⁸ Termin użyty przez Rosińską-Kordasiewicz (2005) w artykule „Praca pomocy domowej. Doświadczenie polskich migrantek w Neapolu”. Poprzez analogię do etnocentryzmu, autorka wprowadza termin „stratocentryzm” na określenie swojej postawy względem przedstawicieli własnej grupy etnicznej.

na przedstawianie hipotez dotyczących takich kwestii jak integracja, osiedlenie, czy przyszłe kariery polskich migrantów.

W tym momencie nasuwa się pytanie, na ile uzasadnione jest mówienie o „polskiej społeczności” w Irlandii? Trudno jest tutaj udzielić jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie. Po pierwsze, należy pamiętać o wprowadzonym wcześniej rozróżnieniu na „społeczność etniczną” i „kategorię etniczną”. Z tego punktu widzenia, o ile problematycznym wydawać się może mówienie o „polskiej społeczności etnicznej”, o tyle można zaryzykować stwierdzenie, iż Polacy w Irlandii stanowią „kategorię etniczną”. Ciekawe ujęcie tego problemu zostało zaproponowane przez Rosińską-Kordasiewicz (2005) w opracowaniu na temat polskich migrantek w Neapolu. Opisując swoją sytuację badawczą, autorka proponuje rozróżnienie na „wspólnotę etniczną” (lub kulturową, która w tym przypadku może być rozumiana jako wspólnota oparta na wspólnym kanonie kulturowym) i „wspólnotę społeczną”. Kryterium przynależności do wspólnoty etnicznej w tym przypadku jest wspólne pochodzenie, natomiast tym, co zakreśla ramy wspólnoty społecznej jest wspólne doświadczenie migracyjne. W takim wypadku uzasadnionym byłoby stwierdzenie, iż ze względu na wspólne pochodzenie Polacy w Irlandii stanowią wspólnotę etniczną, nie stanowią natomiast jednolitej wspólnoty społecznej.

Masowa migracja Polaków do Irlandii to zjawisko nowe i dynamiczne, dodatkowo nabierające nowych znaczeń w czasie obecnego kryzysu gospodarczego na świecie. Badania na temat nowych migracji Polaków do Irlandii są dopiero w toku, dlatego też trudno o mocne hipotezy. Możliwy jednak jest opis zarysowujących się tendencji. Za jedną z nich może zostać uznany opis procesu autodefinicji polskich migrantów w Irlandii. Pytanie o homogeniczność polskiej społeczności w Irlandii pozostaje jednak wciąż otwarte, podobnie jak wiele innych, takich jak to, czy mobilność Polaków ma charakter tymczasowy, czy raczej osiedleńczy, oraz o to, jak rozwinię się polska społeczność etniczna w Irlandii.

Bibliografia

1. Babiński, G. (2002). Współcześni emigranci polscy w USA. Przystosowanie na poziomie społeczności lokalnej. Wallington wczoraj i dzisiaj – 25 lat przemian polonijnej społeczności. w: B. Klimaszewski (red.), *Emigracja z Polski po 1989 roku*, Kraków: Grell
2. Barth F. (1996). *Ethnic Groups and Boundaries*. w: J. Hutchinson, AD Smith (red.), *Ethnicity*, Oxford, New York: Oxford University Press

3. Bourdieu P., Wacquant L.J.D. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*, Cambridge: Polity Press
4. Bourdieu P. (1986). The Forms of Capital. w: J.G. Richardson (red.), *Handbook of Theory and Research for Sociology of Education*, (s. 241-258), New York: Greenwood Press
5. Breton, R. (1964). Institutional Completeness of Ethnic Communities and Personal Relations of Immigrants. *The American Journal of Sociology*, vol. 70, nr. 2, 193-205
6. Bryman, A. (2008). *Social research methods*. Oxford: Oxford University Press.
7. Central Statistics Office (2008). *Non-Irish Nationals Living in Ireland*. <http://www.cso.ie/census/Non-Irish%20Nationals.htm>. Pobrano z world wide web 27 listopada 2008.
8. Central Statistics Office (2007). *Foreign Nationals: PPSN Allocations and Employment, 2002-2006*. http://www.cso.ie/releasespublications/documents/labour_market/current/ppsn.pdf. Pobrano z world wide web 27 listopada 2008.
9. Central Statistics Office (2007a). Volume 4 – Usual Residence, Migration, Birthplaces and Nationalities. http://www.cso.ie/census/census2006results/volume_4/vol_4_2006_complete.pdf. Pobrano z world wide web 27 listopada 2008.
10. Central Statistics Office (2007b). Volume 10 – Education and Qualifications. http://www.cso.ie/census/census2006results/volume_10/volume_10.pdf. Pobrano z world wide web 27 listopada 2008.
11. Coleman J.S., (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *The American Journal of Sociology*, vol. 94, 95-120
12. Department of Social and Family Affairs, Personal Public Service Numbers -Allocation By Nationality-All Countries 2000-2007. http://www.welfare.ie/EN/Topics/PPSN/Pages/ppsn_all_0007.aspx. Pobrano z world wide web 27 listopada 2008.
13. Ermans M.P. (1995), Immigrants and Ethnics: Conflict and Identity in Chicago Polonia. *The Sociological Quarterly*, vol. 36, nr. 1, 175-195

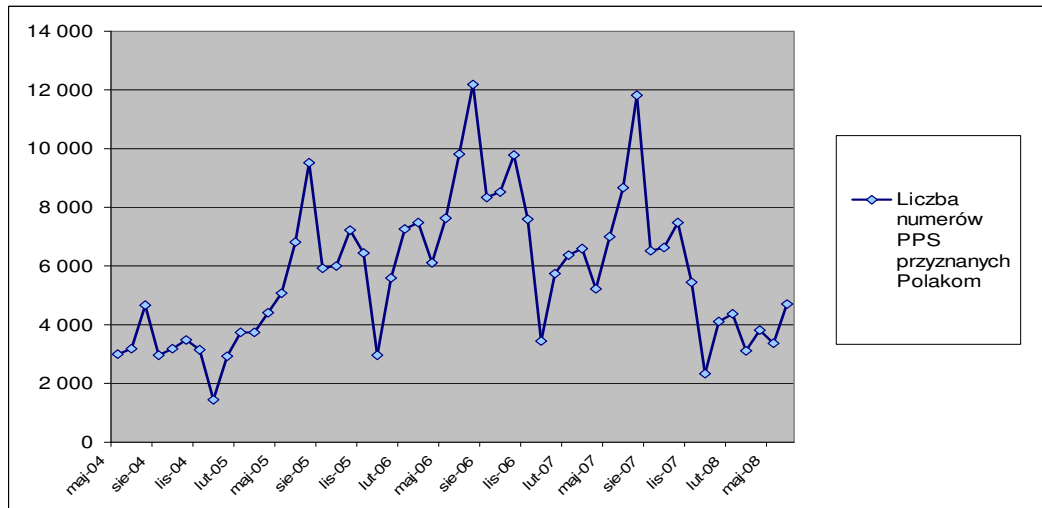
14. Expert Group on Future Skills Needs i Forfás (2005). *Skills needs in the Irish economy: The role of migration*. http://www.forfas.ie/media/egfsn051027_role_of_migration.pdf. Pobrano z world wide web 27 listopada 2008.
15. Garapich, M. (2006). My nie mamy z tym nic wspólnego. Polska diaspora w Wielkiej Brytanii na skrzyżowaniu między lokalizmem a globalizacją. *Przegląd Polonijny*, Kraków, vol. 32, no. 1(119), pp: 69-88
16. Grabowska, I. (2003). *Irish Labour Migration of Polish Nationals: Economic, Social and Political Aspects in the Light of the EU Enlargement*. Seria: Prace Migracyjne, nr 51.
17. Grabowska-Lusińska, I. (2007) *Analiza irlandzkiego rynku pracy w kontekście procesów migracyjnych po 1 maja 2004 r. ze szczególnym uwzględnieniem napływu Polaków*. CMR Working Papers, No. 25/83.
18. Gurak D.R., Cases F. (1982). Migration Networks and the Shaping of Migration Systems. w: M.M. Kritz, L.L. Lim, H. Zlotnik (red.), *International Migration Systems* (s. 150-176), Oxford: Clarendon Press.
19. Hiller H.H., Franz T.M. (2004). New ties, old ties and lost ties: the use of the internet in diaspora. *New Media Society*, vol. 6, 731-752.
20. Jenkins R. (2008). *Rethinking Ethnicity*. SAGE Publications.
21. Kaczmarczyk, P. (2005). *Migracje zarobkowe Polaków w dobie przemian*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
22. Koryś, I. (2003). *Migration trends in selected EU applicant countries: Poland*. Warsaw: Central European Forum for Migration Research.
23. Lee E.S. (1966). A Theory of Migration. *Demography*, vol. 3, nr. 1, 47-57
24. Massey D.S., Arango J., Hugo G., Kouaouci A., Pellegrino A., Taylor J.E. (1993). Theories of International Migration: a Review and Appraisal. *Population and Development Review*, vol. 19. nr. 3, 431-466
25. Massey D.S., Arango J., Hugo G., Kouaouci A., Pellegrino A., Taylor J.E. (1998). *Worlds in Motion. Understanding international migration at the end of the millennium*. Oxford: Oxford University Press
26. Matthews, G., Ruhs, M. (2007). *Are you being served? Employer demand for migrant labour in the UK's hospitality sector*. Compas Working Paper no. 51, University of Oxford.

27. Mioduszevska, M. (2008). *Najnowsze migracje z Polski w swietle danych Badania Aktywnosci Ekonomicznej Ludnoscii*. CMR Working Papers, No. 36/94.
28. Okolski, M. (2001). Mobilnosc przestrzenna z perspektywy koncepcji migracji niepelnej. w: Jazwinska, E., Okolski, M (red.) *Ludzie na hustawce. Migracje miedzy peryferiami Polski i Zachodu*. Warszawa: Scholar.
29. Piore, M. J. (1979). *Birds of passage: migrant labor and industrial societies*. Cambridge: Cambridge University Press.
30. Putnam, R.D. (1994). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
31. Rosinska-Kordasiewicz, A. (2005). *Praca pomocy domowej. Doswiadczenie polskich migrantek w Neapolu*. Seria: Prace Migracyjne, nr 4/62, Warszawa.
32. Sarantakos, S. (2005). *Social research*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
33. Schermerhorn R.A. (1978), *Comparative Ethnic Relations: A Framework for Theory and Research*. Chicago: Chicago University Press.
34. Stark O., Bloom D.E. (1985). The New Economics of Labour Migration. *The American Economic Review*, vol. 75, nr. 2, 173-17.
35. Strauss, A., Corbin, J. (1998). *Basics of qualitative research: techniques and procedures for developing grounded theory*. London: Sage Publications.
36. Sword K. (1996). *Identity in Flux. The Polish Community in Britain*, School of Slavonic and East European Studies

ANEKS

Wykres 1

Liczba numerow PPS przyznanych Polakom (maj 2004 – lipiec 2008)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych opublikowanych przez Department of Social and Family Affairs